

Posudek na práci Petra Veselky „Nespravedlnost v životě středoškoláků“.

Autor předkládaného textu si kladl za cíl popsat, jakým způsobem středoškolští studenti vnímají nespravedlnost. Teoreticky přitom vycházel z práce amerického psychologa Normana J. Finkela, který vytvořil typologii situací vnímaných lidmi jako neférové. Data pro tuto výzkumnou úlohu byla získávána formou psaných vyjádření studentů několika pražských gymnázií a podařilo se tak shromáždit 120 psaných výpovědí. Respondenti odpovídali pouze na jednu otázku následujícího znění: „ Prosím napište krátké povídání (nejlépe dvě nebo tři), ve kterém / ve kterých popíšete nějakou situaci z poslední doby, kdy jste vy osobně pocítili nespravedlnost.“ V případě že respondent sám nespravedlnost nezažil, měl popsat situaci, kdy se nespravedlnost stala někomu jemu blízkému. Data byla analyzována pomocí kvantitativní obsahové analýzy a kvalitativního kódování podle předem dané typologie výše zmíněného N. Finkela. Práce má dvě stěžejní části první je teoretická, která se zabývá především výzkumy s tematikou dospívající mládeže a jejími hodnotovými orientacemi, druhou částí je samotný popis průběhu výzkumu a přehledu výsledků analýzy získaných dat.

Za klad předkládané práce považuji samotný empirický výzkum a testování Finkelovy typologie na takto získaných datech, kdy se z výsledků ukázalo, že získané výpovědi lze do této typologie zařadit.

Práce však, dle mého názoru, trpí mnoha konceptuálními i interpretačními problémy, které následovně popíši v bodech a předpokládám, že se k nim autor vyjádří v průběhu obhajoby. Případné otázky pro samotnou obhajobu jsou zvýrazněny.

1) Problematické je samotné vymezení tématu práce, a sice výzkum subjektivně vnímané nespravedlnosti (a to jakékoliv). Práce tím sklouzává do oblasti psychologie a zcela rezignuje na chápání problematiky sociální spravedlnosti a nespravedlnosti, tak jak je to mu běžné v sociologii. To je samozřejmě možné (byť u práce bakalářské by podle mého názoru studenti měli ve vymezeném poli standardní sociologie zůstat), pokud by autor tento svůj přístup nějakým způsobem vyargumentoval. Čtenáři se však dostává pouze následující formulace:“ Je pravda, že literatura a výzkumy, které se zabývají spravedlností, nám mohou dát určitý podklad pro toto téma, ale myslím, že by byla chyba považovat spravedlnost za opačnou stranu mince vůči nespravedlnosti.“ Já musím konstatovat, že podobný názor nezastávám a pokud z něj autor vychází, měl by svého čtenáře také nějak přesvědčit. O to se bohužel ale ani náznakem nesnaží. Nechat bez jakékoliv argumentace mimo celé velké téma „spravedlnosti“ v rámci sociologie a celé sociální vědy mi prostě nepřijde správné. Nicméně nechci být nespravedlivý (typ svévolná pravidla... Finkelovy typologie) a podsouvat autorovi výzkum jiné nespravedlnosti než je podle mého názoru v sociologii běžné, ale prosím ho o **zamyšlení nad vztahem jeho (psychologického) pojetí „nespravedlnosti“ a v sociologii běžného pojetí sociální spravedlnosti** (je z tohoto pohledu zajímavé, že například nespravedlnost jako heslo se ve Velkém sociologickém slovníku vůbec nevyskytuje).

2) Teoretická kapitola je značně nevyvážená, samotnému popisu Finkelovy typologie je věnována necelá strana (str. 10), dozvíme se ještě, že výzkumu nespravedlnosti se věnoval další autor, G. Mikula s jeho přístupem nás už ale autor neseznámí, pouze se dozvíme, že pro něj byl inspirativní, ale jeho typologii nepoužil. Očekával bych, že právě tyto přístupy, ze kterých autor vychází, budou popsány podrobněji a to i ty, které byly pouze inspirativní. Jako člověk, který se v dané oblasti psychologie nepohybuje, pak nemohu posoudit vhodnost či nevhodnost použití daného přístupu. Ptám se tedy, **v čem byla typologie G. Mikuly inspirativní a proč ji autor nepoužil?** Norman Finkel také nemluví o nespravedlnosti, ale neférovosti, **lze použít typologii neférovosti jako typologii nespravedlnosti? Jsou tyto dva termíny zaměnitelné ?** Osobně se domnívám, že jsou si v rámci daného přístupu podobné,

ale chybí mi poučená argumentace a zamyšlení autora textu. Nestačí pouze říci, že budu jako autor používat jiného (byť podobného) pojmu.

3) Mnohem větší prostor dostávají v teoretické kapitole výzkumy hodnotové orientace mládeže a práce zabývající se adolescencí (12 stran textu). Výsledky těchto výzkumů mají sloužit jako materiál pro interpretaci vlastních empirických zjištění autora. Jedná se ale o pouze o soupis výzkumů a prací, které autor při studiu našel a soupis poznatků není vztažen přímo ke zkoumané problematice, nikde tak nenajdeme nějaké hypotézy (čímž samozřejmě nemyslím statistické testování), kde by byly dány do souvislosti hodnoty zkoumané populace případně psychologie adolescentů s jejich subjektivním vnímáním nespravedlností. Hypotézy pak autor nakonec vysloví v rámci empirické části práce (str. 27), ale není jasné proč zrovna zde a z jakých předpokladů vycházel při jejich konstruování. Například interpretace poznatku, že nejvíce nespravedlnosti, se respondentům stane ve škole, protože v ní stráví hodně času se mi zdá banální a navíc je tento poznatek podstatně ovlivněn místem, kde se výzkum konal (ve škole, v rámci školní hodiny). Což dokazuje sám autor, zjištěním že byly výpovědi značně ovlivněny přítomností a nátlakem vyučujícího v rámci jedné části výzkumu (str. 24). Jak tedy autor jasně formuluje **vztah mezi vnímáním životních problémů mládeže a vnímáním nespravedlnosti**, totéž platí pro **hodnotovou orientaci dospívajících a její vliv na vnímání nespravedlnosti**? Toto jsou podle mě základní problémy (hypotézy), se kterými měl autor do vlastního výzkumu vstupovat, když pro interpretaci výsledků tyto výzkumy částečně používá.

4) Problematická (ačkoliv pochopitelná) je pak snaha o jakousi reprezentativitu výzkumu. Autor mluví o středoškolské mládeži jako o cílové populaci, jejíž subjektivní vnímání nespravedlnosti má být popsáno. Výzkum se pak ale zabývá pouze studenty gymnázií, kteří tvoří pouze část této populace, navíc se sociálními charakteristikami, které mohou být odlišné od ostatní středoškolské mládeže. Úvaha o gymnáziích jako vhodných školách pro reprezentativní srovnání, protože jsou v nich rovnoměrně zastoupeni dívky a chlapci (což autor popře hned při analýze na straně 28, kdy převahu dívek ve vlastním šetření interpretuje obecným zastoupením obou pohlaví na českých gymnáziích, které navíc nespecifikuje) a studují v nich lidé různých zájmů jako předpokladu pro reprezentativitu je podle mne nesprávná. Nelze samozřejmě vlastními silami provést reprezentativní šetření, nikdo to od studentů neočekává, ale mělo by pak asi být vědomě na tuto reprezentativitu rezignováno. Moje poslední otázky se tedy týkají vztahu mezi gymnaziálními studenty a studenty středních škol obecně. **Jaké jsou sociální charakteristiky studentů gymnázií a studentů středních škol obecně? Lze studenty gymnázií použít jako reprezentativního zástupce celé středoškolské populace?**

Práci doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením **dobře**, protože samotný výzkum byl podle mě proveden poctivě a některé poznatky jsou bezesporu zajímavé. Podařilo se také zařadit výsledky výzkumu podle uznávané typologie a tím potvrdit její relevanci i ve zkoumaném prostředí. Bohužel nebyly jasně dopředu dané hypotézy (nebo pouze východiska) a celá práce pak nemohla přinést jasné poznatky, což sám autor dokazuje svou formulací závěru, který je velmi nejednoznačný. Případně lepší hodnocení bych podmiňoval naprosto přesvědčivým zodpovězením navrhovaných otázek a vyrovnáním se s vnesenými připomínkami.